

kunna ha behandlats utförligare i Rosings bok. Jag ser inte detta som en kritik av boken, utan det är snarare ett tecken på att den stimulerar till vidare läsning om och funderingar över medvetandets filosofi. Jag kan bara hoppas att boken kommer att användas som kurslitteratur vid våra universitet, så att fler kan bli medvetna om medvetandets problem.

Peter Gärdenfors

Henryk Skolimowski: *Ekofilosofi – att forma en ny livstaktik*, Akademitratur 1982, översättning av Richard Matz.

Det är inte lätt att redogöra för innehållet i en bok, vars språk för tankarna till den begreppsligt ostrukturerade värld små barn kan leva i: "Igår dog katten. Idag är den döare". Men jag ska ändå försöka. Boken heter *Ekofilosofi – att forma en ny livstaktik* och är skriven av en amerikansk professor i filosofi, *Henryk Skolimowski*. Förlaget är *Akademitratur*. Inte ens detta är jag emellertid riktigt säker på. Det kan mycket väl vara så att det är evolutionen – eller materien – eller förnuftet – eller kosmos, som har skrivit boken, och att författarnamn och förlag osv är något påhittat. Ibland är det ganska tydligt att förnuftet har dikterat alltsammans: "Den ekologiska humanismen är en följdriktig, sammanhängande filosofi, som inte strider mot förnuftet, ty den är ju själv en yttring av förnuftet, av förnuftet betraktat såsom stätt i evolutionär utveckling". Det kan ju tyckas vara en överloppsgärning att bedöma innehållet i skrifter som förnuftet ligger bakom – de kan väl knappast kritiseras på några avgörande punkter. Men det är förstas alltid intressant att ta del av "yttringar av förnuftet". De är i grund och botten höjda över varje diskussion. "Den ekologiska humanismen kan inte bevisas med hjälp av argument", säger också professor Skolimowski.

Egentligen är det materien – inte förnuftet – som har skrivit boken: "Hela sagan om universum handlar om hur materien förvärvar sensitivitet – ända upp till medvetandets, självmedvetandets, andlighetens nivå". Materien är alltså subjektet, skapelsens handlande kraft? Jo, ibland. Ibland inte. Livet kan också vara subjekt: "Livet använder oss alla, liksom alla sina övriga avkomlingar, till att hålla sig vid makt". Skolimowskis bok kan vara ett försök av livet att "ta hem spelet" som det heter i boken, och utmanövrera livets fiender. Det är heligt, men det är också väldigt listigt. Ibland är subjektet Gud: "Vi är Gud-i-färd-med-att-bli-till", heter det. Men oftast och allra helst är subjektet kosmos eller evolutionen. "Evolutionen själv är svaret; den är den yttersta och transcenderande Makten; vi är dess styrande egg". Alla dessa ord – förnuft, materia, livet, Gud, kosmos och evolutionen förefaller vara synonymer i den här boken.

Det säger en del om svårigheterna att läsa den – det är svårt att få syn på någon som aldrig står stilla. Såvitt jag kan förstå handlar den emellertid om två ting: dels är den en kritik av positivism och materialism, dels är den ett försök att presentera något som Skolimowski kallar ekologisk humanism. Vad beträffar kritiken mot positivismen är den historielös och grund. "Den primära orsaken till den nutida

alienationen är misstaget att fatta Universum som om allting i det vore åtskilt och uppdelat, och som om människan likaså vore atomiserad och 'splittrad'. Vi tycks enligt Skolimowski välja hur vi ska förstå Universum, ungefär som vi väljer varor i en snabbköpsbutik. Kritik mot upplysningstidens filosofi är säkert nödvändig, men för det krävs det ett verkligt skarpslipat språk och oerhört väldefinierade begrepp. Det lönar sig föga att återropa Albert Schweitzer och vördnad för livet – det är snarare att lägga ner vapnen innan kampen har börjat.

Allt följer ur förståelsen av kosmos struktur, menar Skolimowski. "Om kosmos struktur fattas på rätt sätt, följer därur såväl det moraliska imperativet som förståelse av människans väsentliga egenskaper". Kosmos är nämligen konstruerat på det viset att "altruismen har tagit överhand, och kommer att ta överhand, på grund av att den ligger i evolutionens natur". Det står faktiskt så. Prognosen för oss är alltså god – altruismen ingår i evolutionens natur. Det uppstår förstås vissa svårigheter, när vi betraktar världen – där råder ju inte alltid altruism mellan människor. Men professor Skolimowski har en förklaring till det. Ibland kan nämligen evolutionen vara något annat än sin natur: "Sett i evolutionär skala har det teknologiska skedet inneburit . . . en speciell epicykel hos evolutionen". Den fullkomliga rörelsen är emellertid grunden (som den var för Ptolemaios). Det teknologiska skedet, förklarar Skolimowski, är en rörelse, där evolutionen "lämnar sin bana för att sedermera återvända till denna". Vi har m a o dragit en nitlott. Håll med om att det är hemskt synd att evolutionen just i vår tid skulle frångå sin natur. Det hade varit fint att leva i den fullkomliga rörelsen, att verkligen få se altruismen uppenbarad.

Men jag förstår väl inte riktigt vad Skolimowski menar. Det jag skriver är ingen yttring av förnuftet.och jag tillhör med säkerhet inte de "utvalda". ("De utvalda besitter sådant – Upplysning och Helighet – i så rikt mått och i sådan form, att det strålar ut och är fullt synligt.") Å andra sidan tillhörde inte heller Sartre och Marx de utvalda. Deras filosofier avfärdar Skolimowski på några rader. Om existentialismen säger han helt enkelt att Sartre själv sagt att "han hade byggt upp sin existentialistiska undergångspräglade filosofi på grund av att den var på modet och i ropet". Det fritar honom från att behandla den utförligare, tydligen. Marxisten anklagar Skolimowski dels för att den är "vulgärmaterialistisk", dels för att den endast är intresserad av "ekonomiska relationer" mellan människor. Det verkar som om han har studerat den med lika stort utbyte som existentialismen. Ingen har bättre än Marx själv kritiserat vulgärmaterialismen i teserna om Feuerbach, och det är också onekligen så att ekonomiska relationer spelar en betydelsefull roll för mänskliga relationer. Den som inte har tagit del av Marx analyser av hur människor, arbete och mänskliga relationer får varuprägel i ett varuproducerande kapitalistiskt samhälle har mycket små möjligheter att förstå sig själv och sin tid, tror jag.

Problemet kunskap-värden, som Skolimowski också tar upp är viktigt, men den lösning han antyder är inte mycket klokare än diskussionen av kosmos struktur, existentialismen eller marxismen. "Det tycks råda en gungbrädsartad relation mellan den faktiska kunskapen och de inneboende mänskliga värdena; så snart den ena sidan höjs upp, trycks den andra ner." Detta måste ju vara galet. Någon motsättning mellan kunskap och värden kan inte finnas – då vore ju kunskap inte

kunskap. Därmed inte sagt att det vi kallar kunskap skulle vara det. Vi måste nog tvärtom utgå ifrån att Bacons uppmaning till människor att se "naturen sådan den är" är lika mycket okunnighet som medeltidens syn på naturen. Men just det har både Marx och Sartre insett – den senare drar ett tjockt streck över idealism och materialism genom att hävda att "medvetandet och världen är givna tillsammans".

Förordet till boken, skrivet av Arne Næss, andas en viss respekt för Skolimowskis idéer. "Vi behöver alla bidrag till nyorientering vi kan få", säger Næss. Men är detta verkligen ett sådant? Är det inte samma gamla idealism kryddad med lite Albert Schweitzer-beundran och amerikanskt världsfrälsarnit – fast nu ska det kallas ekologisk humanism?

Gunnar Odhner

Notiser

Till Sören Halldéns 60-årsdag har utgivits en festskrift med titeln *Evidentiary Value* (Library of Theoria 15, Gleerup 1983). Ämnet är juridisk bevisvärdering, och bidragsgivare är Per Olof Ekelöf, Isaac Levi, Peter Gärdenfors, Anthony Freeling, Bengt Hansson, Nils-Eric Sahlin och Robert Goldsmith.

Gunnar Falkemark har utgivit *Power, Theory and Value*, Gleerup 1982.

Den 11–14 december i år anordnas i Lund en internationell konferens om rätts-teori och vetenskapsfilosofi. Bland föredragshållarna kan nämnas Bengt Hansson, Aulis Aarnio, Jerzy Wróblewski, Robert Alexy, Hubert Rottleuthner, Hector-Neri Castañeda, Aleksander Peczenik, Robert S Summers, Neil MacCormick, Göran Hermerén och Ota Weinberger.

Hans Strand har redigerat *Tillförlitlighetsproblem vid tolkning och innehållsanalys*, Akademitratur 1983.

Göran Hermerén har utkommit med *Aspects of Aesthetics*, Gleerup 1983. Boken behandlar bl a estetiskt och konstnärligt värde, konstens autonomi och marxistisk estetik. Den ingår i Kungl Humanistiska Vetenskapssamfundets Acta.

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: Thomas Anderberg doktorerar i praktisk filosofi i Lund, Sven Danielsson är docent i praktisk filosofi i Uppsala, Hans Rosing är lärare i filosofi vid Åbo Akademi, Nils-Eric Sahlin är forskare i teoretisk filosofi i Lund, Peter Gärdenfors är docent i samma ämne på samma plats och Gunnar Odhner är gymnasielärare i svenska i Karlstad.